

Чімена О. В.

ORCID: 0000-0001-5306-0814

аспірантка факультету історії та філософії

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова;

науковий співробітник філії

Регіональної асоціації євреїв – колишніх в'язнів гетто

та нацистських концтаборів – “Музей Голокосту – жертв нацизму”

м. Одеса, Україна

ВІДОБРАЖЕННЯ ЄВРЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ БАЛТСЬКОГО ПОВІТУ В НАРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛАХ, АРХІТЕКТУРИ І ТАФАЛЬНОМУ ЛАНДШАФТІ

Ключові слова: єврейська ідентичність, господарсько-житловий комплекс, Поділля, іудаїзм, поховальна обрядовість.

Єврейська громада Балтського повіту, одна з найчисленніших національних меншин, наразі залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, питання ідентичності євреїв повіту є особливо актуальним як найменш вивчене. Історія та елементи культури єврейських громад зазначеного регіону частково відображені в працях Ю. Сіцінського [8], В. К. Гульдмана [4], у сучасних дослідженнях українських науковців, зокрема в дисертаціях [7], монографіях С. А. Копилова та А. Б. Задорожнюка [6] та інших. Тема складна, потребує комплексного підходу, застосування різних видів джерел. Саме тому особливого значення набувають наративні джерела, як-от автобіографічна оповідь Абрама Приблуди [2], мешканця м. Балти, та праця вихреста Олександра Алексєєва [1]. Вони ілюструють внутрішню структуру єврейських громад, розкриваючи їхні соціокультурні практики, повсякденне життя та механізми формування ідентичності.

Окрім того, не менш інформативними та змістовними є польові джерела, представлені архітектурою в осередках проживання єврейських громад. Традиційні для євреїв господарсько-житлові комплекси вирізнялися великою кількістю кімнат, підвалами та схронами на території містечка, як порівняти з українськими, молдавськими та польськими (рис. 1). Будівлі релігійних установ мають елементи фасадів, що відсилають до релігійної атрибутики: сувої Тори, Скрижалі Завіту (рис. 2).

Ще одним ключовим джерелом єврейської ідентичності є тафальний ландшафт [9]. Він відображає елементи релігійної та поховальної обрядовості, мовної традиції, календаря та літочислення [5].

Додатковими маркерами ідентичності серед архівних документів є підписи членів громади мовами іврит, їдиш [3, с. 7–8].

Отже, наративні джерела, традиційна архітектура і тафальний ландшафт у Балтському повіті є не лише цінними свідченнями, а й ключовими ідентифікувальними маркерами єврейської самобутності. Комплексне дослідження цієї групи джерел є актуальним та невідкладним завданням для сучасної історіографії, особливо з огляду на їхній незадовільний стан та загрозу остаточного зникнення.

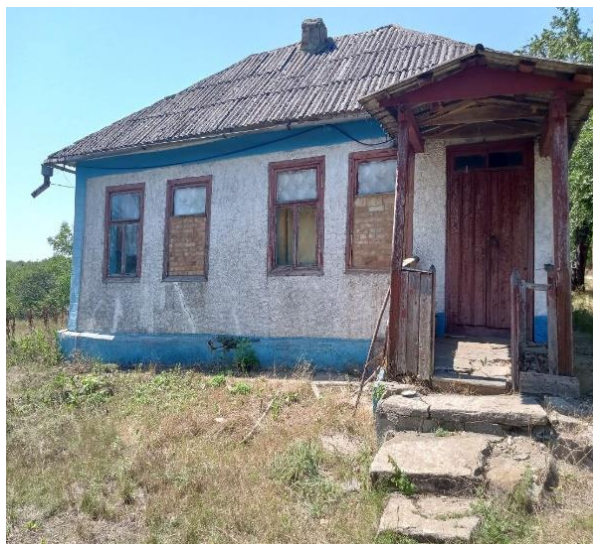
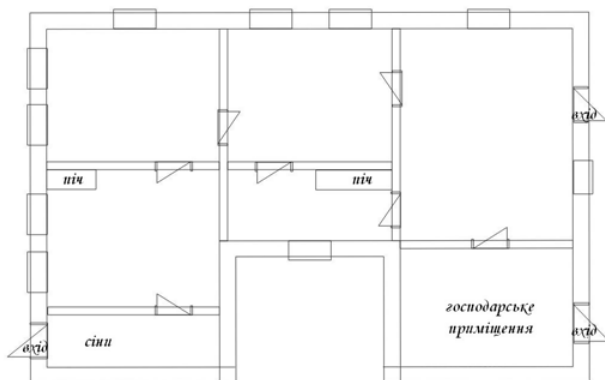

Рис. 1. Схема та фото єврейського господарсько-житлового комплексу м. Круті

Рис. 2. Фото синагоги м. Кодима

Література:

1. Alekseev A. Public life of Jews, their moral, customs and prejudices, with addition of author's biography. Written by Aleksandr Alekseev, converted into Orthodox Christianity from Jews. Novgorod, 1896. 189 p.
2. Приблуда А. Спогади. Електронний ресурс: <https://web.archive.org/web/20090727014425/http://baltatown.narod.ru/project/pribluda/pribluda1.htm>
3. Державний архів Харківської області (ДАХО). Ф. 227. Оп. 2. Спр. 1077. 1874.
4. Гульдман В. К. Подольская губерния. Опыт географическо-статистического описания. Каменец-Подольский, 1889.
5. Зіскіна Е., Фішель О. Досліджуємо єврейське кладовище. Посібник ESJF. Франкфурт: ESJF, 2020.
6. Копилов С. А., Задорожнюк А. Б. Описи Подільської губернії кінця XVIII – початку XIX ст. Кам'янець-Подільський : Вид-во Аксіома, 2011.
7. Орловський Л. О. Єврейське населення в соціально-економічному, суспільно-політичному, освітньо-культурному і духовному житті Поділля (1861–1914 рр.): дис. канд. іст. наук. – 07.00.01 – Історія України. Кам'янець-Подільський, 2019.
8. Сецинский Е. Й. Труды Подольского епархиального историко-статистического комитета. Каменец-Подольский, 1897.
9. Чінена О. Роль тафального ландшафту у формуванні ідентичності євреїв Балти. Наукові записки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Серія: Історія. 2022. Вип. 33. С. 33–47.